

Seyyid Taha-yı Hakkâri

Seyyid Taha-yı Hakkâri hazretleri, Anadolu'da yaşayan büyük velilerdendir. Silsile-i aliyyenin otuz birincisidir. Peygamber efendimizin neslinden olup Seyyid Abdülkadir-i Geylani hazretlerinin on birinci torunudur. Mevlana Halid-i Bağdadi hazretlerinin halifelerindendir. 1853 yılında Şemdinli yakınındaki Nehri'de vefat etti. Kabri orada olup ziyaret edilmekte, feyz ve bereketlerinden istifade olunmaktadır.

Asil ve temiz bir aileye mensup olan Seyyid Taha-i Hakkari'de çocukluğunda büyüklük ve olgunluk halleri görülür, zeka, istidat, vakar ve heybeti ile herkesin dikkatini çekerdi. Onu her gören ilerde pek büyük bir zat olacağını söylerdi. Küçük yaşta Kur'an-ı kerimi hatmetti ve ezberledi. Sonra ilim tahsiline başladı. Süleymaniye, Kerkük, Irak, Erbil, Bağdat gibi ilim merkezlerine giderek şöhretli âlimlerden, tefsir, hadis, fıkıh gibi zahiri ilimleri, zamanın fen ve edebiyat bilgilerini öğrendi.

Seyyid Taha, daha ilim talebesi iken, bir gün Bağdat'a yakın bir yerde, çok küçük bir akarsudan abdest alıyordu. Arkadaşları; (Bu su çok azdır, bununla abdest olmaz) deyince; (Bu, ma-i caridir, yani akarsudur. Dinimizde bununla abdeste izin vardır. Siz ilim talebesisiniz, bunları bilirsiniz. Sonra bu suda balık bile yaşar) buyurdu ve elini orada biriken su birikintisine sokup çıkardı. Arkadaşlarına; (Bakın bu suda kocaman balıklar yaşamaktadır) diyerek elindeki balığı gösterdi. Bu büyük kerameti gören arkadaşları; (Bundan sonra sen ne yaparsan yap, bir daha sana itiraz etmeyeceğiz) dediler.

Hicri on üçüncü asrın kutbu olan Mevlana Halid, Hindistan'a giderek, Gulam Ali Abdullah Dehlevi'nin huzuru ile şereflenip, layık ve müstahak oldukları fazilet ve kemalatı aldı. Sonra, Allahü teâlânın kullarına doğru yolu gösterip Hakk'a kavuşturmak için vatanına döndü. Her taraf, Mevlana'nın kalbinden saçılan nurlarla

aydınlanmaya başladı. Bu sırada arkadaşı olan Seyyid Abdullah da Süleymaniye'de bulunan Mevlana'yı ziyarete gitti. Sohbetinde bulunarak, kemale geldi ve halife-i ekmeli yani en olgun halifesi oldu. Mevlana Halid-i Bağdadi'ye, biraderinin oğlu Seyyid Taha'nın, harikulade ve yüksek istidadını anlattı. Mevlana Halid-i Bağdadi hazretleri de, bir daha gelişinde, onu beraberinde getirmesini emir buyurdu. Seyyid Abdullah, ikinci ziyaretlerinde yeğeni Seyyid Taha'yı da götürdü. Mevlana hazretleri, Bağdat'ta Seyyid Taha'yı görür görmez, Abdülkadir Geylani hazretlerinin kabr-i şerifine gidip, istihare etmesini emretti. Seyyid Taha da kabre gidip istihare etti. Ceddi Abdülkadir Geylani hazretleri, "Mevlana Halid, zamanının âlimi, evliyanın büyüğüdür. Hemen ona git, teslim ol, onun emrine gir" buyurdu.

Seyyid Taha, büyük dedesi Seyyid Abdülkadir-i Geylani hazretlerinin manevi emri ve izni üzerine, Mevlana'nın huzuruna geldi. Bu öyle bir gelişti ki, pek az kimselere nasip olmuş, nasıl ve neler elde ederek gideceği, bu başlangıç ve gelişten belli oluyordu. Mevlana, Seyyid Taha'nın yetişmesine, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, kalblerin düşünemediği makamlara erişmesine himmet gösterip yardım etti. İleride zamanın en büyük âlim ve velisi olacak tarzda, ihtimam ve ciddiyetle onu terbiye etti. Riyazet ve mücahedesinde hiç eksiklik etmedi.

Mevlana Halid hazretleri, yetiştirme ve terbiye esnasında, Seyyid Taha'ya dağdan taş getirtirdi. Bu hâl, talebeleri arasında, taaccüble karşılanır; "Hocamız Mevlana, Resulullahın Ehl-i beytine çok fazla bağlı olduğu halde, Seyyid hazretlerini dağa göndermesindeki hikmet nedir?" derlerdi. Hazret-i Mevlana ise, bu hususta konuşmaz sükut ederdi.

Seyyid Taha hazretleri, Mevlana Halid-i Bağdadi'nin yanında seksen gün kaldıktan sonra, velilikte pek yüksek derecelere kavuştu. Keşf ve keramet sahibi olarak hilafet-i mutlaka ile şereflendi.

Seyyid Taha hazretleri, hilafetle müşerref olup Berdesur'a hareket edeceği zaman, Mevlana onu büyük bir cemaatle uğurladı. Vedadan sonra, Seyyid Taha, Mevlana'nın ayrılmış olduğunu hissedip, atına binmek istediğinde, üzenginin bir kimse tarafından tutulduğunu anladı. Baktığında, üzengiye yapışan ve onu tutanın hocası Mevlana olduğunu gördü. (Estağfirullah) dedi ve geri çekildi. Mevlana, Seyyid Taha hazretlerine hitaben; (Bir zaman nefsinin terbiyesi için size dağdan taş getirtiyordum. Şimdi Resul-i ekremin Ehl-i beytine olan bağlılığım sebebiyle üzengini benden başka kimse tutamaz. Siz de bundan kaçınamazsınız) buyurdu. O da sıkılarak; (Emir edepten üstündür) sözü gereğince ata bindi. Bir müddet binlerce âlim, salih, talebe ve halkın katıldığı uğurlama merasimi ile yürüdü. Sonra, Mevlana durdu. Elindeki dizginleri, Seyyid Taha'ya verip; (Bundan sonra dizginlerin senin elindedir. Terbiye ve yetişmende kusur etmedim. Cenab-ı Hak yardımcın, büyüklerin ruhları sığınağın olsun) buyurdu. Taha-yı Hakkâri hazretleri Mevlana Halid-i Bağdadi'nin halifesi olarak Berdesur'a geldi.

Amcası Seyyid Abdullah, Nehri'de talebe yetiştirmek ile meşgul iken, oraya çok yakın olan Berdesur'a Seyyid Taha'nın da gönderilmiş olmasının hikmetini anlayamayan birçokları; "Böyle iki büyük halifenin bir yere gönderilmesinin sebebi nedir?" dediler. Fakat bunu, kısa bir süre sonra Seyyid Abdullah vefat ettiğinde anladılar. Bunun üzerine, oranın halkı tarafından Seyyid-i Büzürk (Büyük Efendi) diye bilinen Seyyid Taha hazretleri, Nehri kasabasına gelip irşada başladı. Burada kırk iki sene, ilim talebesine, Hak aşıklarına ve Hakk'ı arayanlara ilim, feyz ve nur saçtı. Aşıklar, uzaktan yakından pervane gibi bu irşad ve nur kaynağının etrafına toplandılar.

Seyyid Taha'nın sohbetleri bereketiyle pek çok kimse Allahü teâlânın rızasını kazandı. Onu gören müslim veya gayri müslim, o anda Allahü teâlâyı hatırlardı.

İnkârcılardan ve bid'at sahiplerinden kaçınmak hususunda buyurdu ki:

"Münkirden (inkârcıdan) ve bid'at ehlinden aslandan kaçır gibi kaçın! Münkirin ekmeğini yiyenin kalbi, zikre karşı kırk gün ölür. Bu münkirler, Resulullahın zamanında olsalardı, ona iman etmezlerdi."

Seyyid Taha hazretleri, vefa ve sadakatte Hazret-i Ebu Bekr-i Sıddık'ı, şecaatte ve adalette Hazret-i Ömer'i, haya ve hilmde Hazret-i Osman'ı, vilâyet-i kübrada Hazret-i Ali'yi (radiyallahü anhüm) temsil ederdi. Tıpkı Resulullah'a yakın Eshab-ı kiramdan birisi gibiydi.

Vakar ve heybetinden mübarek yüzüne bakılmazdı. Yüzündeki heybet ışığı, on dördüncü gecede ay gibi gözleri kamaştırırdı. Alnı geniş, kaşları gür, iki kaşları arası açık, mübarek gözleri siyah, yüzleri yuvarlak, sakalı top, orta boylu bir nur parçası idi. Gönül sahipleri görünce, ruhen aşık olurlardı. Sohbetlerinin ehli olanlar, aşkla kendilerinden geçerlerdi. Nehri hududuna girildiğinde, feyz ve muhabbet kokuları, akıllı olanları ve gönül sahiplerini istila ederdi. Ziyaretçiler, abdestsiz olarak Nehri'ye giremezdi.

Seyyid Taha hazretleri, teheccüd namazını ekseriya bereketli evinde, bazen kendi mescitlerinde eda ederlerdi. Kuşluk namazını daima camide kılardı. Her gün medreseleri kontrol eder, müderris ve talebelerin tahsillerini tetkik buyururdu. Müderrislerin müşkil meselelerini hallederdi. Nehri, karınca yuvası gibi, daima salih kişiler ve talebelerle dolu idi. Binlerce gönül sahibi feyz almak için boyunlarını büküp, o dergaha akın ederlerdi. Gece-gündüz o makamın, zikir, fikir, ibadet ve taatsız bir anı bulunmazdı. Seyyid Taha hazretleri dergahı teşriflerinde, herkesin gönülleri, inci saçılan dillerinden çıkacak sözlere bağlanırdı.

İkinci namazından sonra "Hatm-i hacegan-ı kebir", sonra

imam-ı Rabbani hazretlerinin Mektubat'ı okunurdu. Seyyid Fehim hazretleri Nehri'de ise ona, yok ise, muhterem damatları ve halifeleri Seyyid Abdülehad hazretlerine okuturlardı.

Bu arada bazı kelime veya cümle üzerinde yapılan geniş izahlar, sohbetlerinin esasını teşkil ederdi. Nehri'de misafirlerden, faraza sadrazam olsa dahi, akşamla yatsı arasında yemek fasılası yoktu. Bu müddet zikir, fikir ve ibadetle geçirilirdi. Akşam yemeği, akşam namazından önce yenirdi. Kendisini sevenlerden ve talebelerinden kimseyi unutmazlar, herkesin halini genişçe sual buyururlardı. Kimin bir sıkıntısı olursa, hemen gidermeye çalışırlardı. Sila-i rahme, akraba ziyaretine ehemmiyet verir, muhtaç olanların ihtiyaçlarını karşılardı. Hocasının tavsiyelerine uyarak devlet adamlarıyla temas buyurmazlar, ancak bazı müslümanların zararını önlemek üzere mektup yazarlardı. Halbuki başta Sultan Abdülmecid Han olmak üzere, bütün devlet adamları her emirlerine amade ve hazırды.

Seyyid Taha-i Hakkari'nin pek çok kerametleri vardır.

Bir gece, hırsız, Seyyid Taha hazretlerinin anbarına girip bir çuval un almak istemişti. Çuvalı doldurdu, fakat kaldıramadı. Yarıya kadar boşalttı, yine kaldıramadı. Biraz daha boşalttı. Yine kaldırıp götüremedi. O sırada, Seyyid Taha hazretleri anbara geldi ve; "Ne o, çuvalı kaldıramıyor musun? Yardım edeyim" deyince, hırsız, donakalıp bir şey diyemedi. Seyyid hazretleri çuvalı kaldırıp, hırsızın sırtına verdikten sonra; "Bunu al git, bizim adamlarımız görmesin, belki canını yakarlar. Bir daha ihtiyacın olursa, anbara değil, bize gel!" buyurduğunda hırsız, tevbe edip, sadık talebelerinden oldu.

Hocası Mevlana Halid-i Bağdadi hazretleri, kendisine yazdığı bir mektubunda buyurdu ki: "Allahü teâlâ kalbimin sevgilisi Seyyid Taha'yı fena ve beka makamlarının nihayetine kavuşturmakla şereflendirsin. Bu fakire

muhabbet ve ihlas bağı ile bağlılığınızı bildiren mektubunuz geldi. Yüksek Nakşibendiye yoluna hizmet için çalıştığınız ve Kur'an-ı kerimi bir usul ile hatmetme haberinize çok sevindik. İhlaslı olmak şartı ile insanlar sizin vasıtanızla Allahü teâlâyâ ibadet etmek, Peygamber efendimizin sünnet-i seniyyesine uymak gibi her ne yaparlarsa onların kazandığı sevap kadar sizin de amel defterinize yazılacaktır. "İyi bir çığır açan müslüman kimseye, açtığı o çığırın sevabı verileceği gibi, o yolda gidenlerin sevabı da verilir. Bununla beraber onların sevabından da hiçbir şey eksilmez" hadis-i şerifi bu sözümüze açık delildir. Allahü teâlânın selamı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun. Kulların en zayıfı Halid-i Nakşibendi."

Seyyid Taha hazretleri, talebesi Seyyid Sıbgatullah Arvasi'ye yazdıkları Farisi bir mektupta şöyle buyuruyor: "İki şeyi muhafaza etmek lazımdır. Bunlar; dinin sahibine son derece bağlılık ve hocasına ihlas ve muhabbet üzere olmak. Bu iki şey olunca, ne verilirse nimettir. Bu ikisi kuvvetli olup, başka bir şey verilmezse, hiç üzülmemelidir. Sonunda verilecektir. Eğer, Allah korusun, bu iki şeyden birinde hanel ve sakatlık olursa, bununla birlikte haller ve zevkler bulunsa da, bunları istidrac bilmeli, kendinin haraplığı görmelidir. Doğru yol budur. Allahü teâlâ muvaffak eylesin!"

Irak'tan iki seyyid genç, altı katırı hediyelerle yükleyip, Nehri'ye, Seyyid Taha hazretlerine getirmek için yola çıktılar. Harunan Köyünden geçerken, Seyyid Taha hazretlerinin büyüklüğünü inkâr eden Musa Bey adındaki zat, katırları yükleri ile birlikte gasbetti. Gençler ağlayarak Nehri'ye gelip Seyyid Taha hazretlerini haberdar ettiler. Seyyid Taha, Musa Beye haber gönderip; "Bu katırların yükleri bana ait olduğundan, yükler senin olsun. Bu gençler seyyidirdiler. Onlara merhamet et, katırlarını teslim et" buyurdu. Musa Bey emirlerini dinlemedi, katırları vermedi. İkinci defa haber gönderip; "Benim namıma ve hatırıma versin" buyurdu. Buna da karşı çıkınca, Seyyid

Taha büyük hiddetle; "Cuma gecesi gelsin de o vermesin görelim" buyurdu. Cuma gecesi, Nehri'den, talebeler gidip, neticeyi öğrenmek için nöbet beklediler. Meğer Bey, divanhanesinde kendine tâbi olanlarla oturmuş, Seyyid Taha'nın evliyalığını inkâr hususunda konuşuyormuş.

Bu fısk meclisinin bitişinden sonra, yatak odasına girip yatağına uzanırken, midesine bir ağrı girerek "Karnım!.. karnım!.." diye bağırarak can vermiş. Vaziyeti anlayan dokuz oğlu hemen Nehri'ye gelip, katırları yükleri ile birlikte teslim ederek Seyyid Taha'ya sığındılar. "Lütfen, merhameten babamızın defin merasiminde bulunup, dua buyurunuz" dediler. Onlara cevaben; "Benim bulunmam, ona bir menfaat sağlamaz" buyurdu. Çocukları çok ısrar ettiler. Hazret-i Seyyid nihayet kalkıp, cenazeye gitti. Cenazenin kapkara olduğu görüldü. Definden sonra, Seyyid Taha; "Benim gelişimden zerre kadar menfaatlenmedi" buyurdu. Cenab-ı Hak, bir seyyide hakaret etmenin onu üzmenin cezasını verdi. Bunu herkes açıkça gördü.

Van'ın Gürpınar kazasından bir zat, Nehri'ye gidip, Seyyid Taha'ya talebe olmak istedi. Kabul edilince de geri dönüp evine geldi. Talebe olduktan birkaç gün sonra, hayvanlarının bir kısmını kurt kaparak telef etti. Şeytan; "Bu hocaya bağlanmak sana yaramadı, uğursuz geldi" diye vesvese verdi. O talebe nihayet Seyyid Taha hazretlerinin daha önce kendisine hediye ettiği tesbihi kendisine verilmesi için Köse Halifeye iade etti. Maksudı hocasından ayrılmaktı. Tesbih, Seyyid Taha'ya takdim edildiğinde, tebessüm buyurdu. Aradan aylar geçmişti. Seyyid Taha hazretleri, bir gün öğle vakti namaza kalkarken, birden mübarek ellerini uzatıp; "Def ol, ya lain!" buyurup namaza başladılar. Namazdan sonra Halife Köse; "Efendim, mübarek ellerinizi uzatmadaki hikmet ne idi?" diye sual etti. O da; "Gürpınar'da bir müslüman sekeratta iken, şeytan aleyhiline imansız gitmesine çalışıyordu. Büyüklerin bereketiyle defedildi. Adam imanla vefat etti" buyurdu. Halife Köse; "Tesbihi iade eden olmasın?" dedi.

"Evet, odur" buyurdu. "Efendim, neden yardım ettiniz, o edepsizlik edip hediyenizi iade etmişti" deyince de; "Olsun, bir zaman bizi azcık sevmiști" buyurdular.

Seyyid Taha hazretleri, kendisini Mevlana Halid-i Bağdadi'ye götüren veli-nimeti amcası Seyyid Abdullah hazretlerine, bu büyük nimetin şükrü olarak, hep hürmet ve hizmet etti. Onu hep iyilikle andı ve ruhuna pek çok sevaplar hediye etti. Ayrıca buyurdu ki: "Vefat ettiğimde benim kabrimi kabristanın en üst tarafına yapınız ki, sırf beni ziyarete gelenler, amcam Abdullah hazretlerinin kabrine uğramak mecburiyetinde kalsınlar. Onu da ziyaret ederek mübarek ruhuna sevaplar hediye etsinler." (O kabristanın bir yolu vardı. Seyyid Abdullah'ın kabri girişte idi. Seyyid Taha hazretlerinin kabrine gitmek isteyen Seyyid Abdullah'ın kabrinin yanından geçmesi lazımdır.)

Bir gün Seyyid Taha hazretleri Seyyid Sıbgatullah'a buyurdular ki:

"Molla Sıbgatullah! Üstada muhabbet ve onunla sohbet, her şeyden üstündür. Çünkü üstad, kemal mertebelerinin en yükseğine kavuşturmak ve ona marifetleri vermekle, talebesinin hastalıklarını izale eder, giderir."

Yine şöyle buyurdu:

"Şah-ı Nakşibend hazretleri, yolunun esasını Eshab-ı kiramın yolu üzere kurdu. Onlar Resulullahın muhabbeti ile yetindikleri gibi, bize de, üstada muhabbet yeter."

Bir halifesine şöyle buyurdu:

"Halka önce işaretle muamele et, bu fayda vermezse ibare ile (söz ile) söyle. Bu da fayda vermezse, ondan yüz çevir. Sen birinden yüzünü çevirirsen, Resulullah'a kadar bütün "Silsile-i aliyye" büyükleri ondan yüz çevirir."

Çeşitli zamanlardaki sohbetleri sırasında buyurdu ki:

"Amellerinizi ucub (kendini beğenmek, ibadeti kendinden bilmek) ile örtüp yok etmeyiniz."

"Bizim yolumuzdaki yolcuların faydaları ana ve babalarına da ulaşır."

Taha-yı Hakkâri hazretleri Nehri'de kaldığı kırk iki sene içinde İslamiyet'in emir ve yasaklarını insanlara anlatarak onların dünya ve ahirette kurtuluşları için çalıştı. Bütün hocaları gibi İslam'ın güzel ahlakını yaydı. Siyasete karışmadı. Pek çok veli yetiştirip onlara hilafet verdi. İslamiyet'in emir ve yasaklarını anlatmakla vazifelendirdi. Halifelerinin en meşhurları; biraderi Seyyid Muhammed Salih, Seyyid Sıbgatullah Arvasi, Seyyid Fehim Arvasi'dir. Bunlardan başka halifeleri de vardır.

Seyyid Taha-i Hakkari hazretleri 1852 senesinde bir ikindi vakti, Haram Çeşmesi denilen ağaçlık bir mevkide talebeleri ile sohbet ediyordu. Sohbet anında kendisine iki mektup arzedildi. Bunları kıymetli damadı Abdülehad Efendiye okuttuktan sonra; "Abdülehad! Şöhret afettir. Artık bizim dünyadan gitmemizin zamanı geldi" buyurdu. Abdülehad da; "Aman Efendim, Şam'dan gelen bu iki mektup nedir ki?" dedi. O gün sohbetten sonra hane-i saadetlerine gitti ve orada hastalandı. On bir gün hasta yattı. Hastalığının ağır olmasına rağmen namazlarını mümkün olduğu kadar ayakta kılmaya çalıştı. Hastalığının on ikinci, Cumartesi günü talebeleri ve yakınları ile helalleşti, vedalaştı, vasiyetini bildirdi. Kardeşi Seyyid Salih hazretlerini çağırttı. Onun için; "Biraderim Salih, kâmil, olgun bir velidir. Herkesin başı onun eteği altındadır" buyurdu. Yerine kardeşi Salih hazretlerini halife bıraktı. İkinci vaktinde, talebelerinin Yasin-i şerif tilavetleri arasında, mübarek ruhunu Kelime-i tevhid getirerek teslim eyledi.

Kabri Nehri'dedir. Onu seven aşıkları, uzak yerlerden gelerek, mübarek kabrinden yayılan nurlardan, feyzlerden istifade etmekte, bereketlenmektedirler.

Senin aradığın şey bu kapıda yoktur

Musul taraflarında şeyhlik iddiasında bulunan bir kimse,

talebesinden birini Seyyid Taha hazretlerinin yanına gönderdi ve; "Seyyid Taha'ya, sünnete uymayan bir iş işletmeden, buraya dönme!" dedi. O da kalkıp Nehri'ye geldi. Bir ikindi namazından sonra, Seyyid Taha hazretlerinin mescidin kapısında duran ayakkabılarından sol ayağıninkini uzağa koydu. Bununla mescitten sağ ayakla çıkmasını ve sünnete uygun olmayan bir iş yapmasını düşünmüştü. Fakat Seyyid Taha hazretleri, kalabalık içerisinde, o kişiye hitap edip; "Aldığın ayakkabıyı yerine koy! Senin aradığın şey, bu kapıda yoktur" buyurdu.

Baston ve dayak

Herki aşiretinden Molla Abdullah isminde bir müderris, iki talebesi ile ziyaret için Nehri'ye giderken, çayın başında oturdular. Molla Abdullah, talebelerine; "Herkes abdest alarak Nehri'ye gider. Abdestsiz kimse gitmez. Ben bu adeti bozup, abdest almadan gideceğim" dedi. Talebeleri; "Hocam, biz bu adeti bozmayalım, abdest alıp da gidelim" dedilerse de, Hoca Efendi; "Sanki bu dini bir hüküm müdür? Ben yapmam" dedi. Bu arada elini yüzünü yıkarken, koltuğundan bastonu suya düştü. Elini uzatıp, bastonu almak isterken, hikmet-i ilahi baston, onun başına, yüzüne vurarak yüzünü gözünü kan içinde bıraktı. Sonra baston kayboldu. O da, böyle söylediğine pişman oldu. Yaralarını sarıp, abdest aldı. Nehri'ye gitti. Seyyid hazretlerinin dergahına girince, bastonu duvarda asılı gördü. Gözleri bastona takılıp kalınca, Seyyid Taha hazretleri; "Herhalde bu bastondan dayak yemişsiniz" buyurdu. Molla Abdullah yaptıklarına pişman olup, tevbe etti, talebelerinden olmakla şereflendi.